
DR. KÖVES PÉTER

GUISEPPINA STREPPONI, VERDI MÁSODIK FELESÉGE
(Egy zseni árnyékában)

Giuseppina Strepponi (1835) (WOW.com)

A múlt század harmincas éveiben feltűnt az operaszínpadon egy isten-áldotta tehetségű énekesnő, aki már a húszas éveinek kezdetén meghódította a közönséget. Hangja könnyed volt és erőteljes. A legnehezebb koloratúr szólamokat könnyedén énekelte, de hangjának drámai súlya is volt. Kifejező készsége megmutatkozott a súlyos drámai szerepekben épp úgy, mint a könnyed, vidám szerepekben. Minden műfajban kiválót alakított. Nemcsak a közönség, hanem az impresszáriók is versengtek érte. Sikereihez nem kis mértékben járult hozzá karcsú alakja, szép megjelenése, műveltsége. Szegény családból származott, négy testvére volt, és apját, akitől a zenei tehetségét örökölte, korán elvesztette. Apja csak 34 éves volt, mikor a család családfő nélkül maradt. Így Giuseppina Strepponira (1815-1897) maradt a feladat, hogy segítse a testvéreit és az édesanyját.

A művészeti pályán a sikerhez nem elég a tehetség és a szorgalom. Szükséges, hogy legyenek pártfogók, impresszáriók, akik gondoskodnak újabb szerepekről, fellépési lehetőségekről, anyagi elismerésről, akik szervezik a művész karrierjét. Mindegyik impresszárió kizárólagosságot akart elérni, és a saját hasznára akarta kihasználni a művésznőt. Akkoriban egy-egy operaháznak nem volt állandó társulata, és egy-egy mű előadására alkalmi társulatok verbuválódtak. Jártak városról városra. Gyorsan múló szerelmek szövődtek. Élték a művészek szabados, vidám, könnyelmű életét. De művészetük magas színvonalú volt. A pályán történő előrelépés eszköztárához hozzátartozott az impresszáriókkal, direktorokkal, művésztársakkal a szexuális kapcsolat is. Nem lévén fogamzásgátlás, gyakori volt a nem kívánt terhesség is.

Nem csoda, hogy a szép, bájos, tehetséges Strepponi kisasszony is 30 éves koráig négyszer szült. A terhességet, ameddig csak nem volt nyilvánvalóan látható, titkolni kellett. A szülés is a lehető legkisebb feltűnéssel zajlott le. Mivel leggyakrabban az apa kiléte is bizonytalan volt, a gyermeket lelencházba adták, vagy fizettek nevelő szülőknek a gondoskodásért. Ezek az események nem voltak

rendkívüliek akkoriban a művész világban. A szerencsétlen anyját kegyetlenül kihasználták: szülés után néhány héttel már ismét színpadon kellett lenni.

Giuseppina Strepponi Giuseppina Strepponi (kb. 1845) (Museo Teatrale alla Scala)

Strepponi kisasszony 27 éves korára sztár-gázsit kapott. Olyan népszerű volt, mint századunkban Callas, és szerepkörük is többé-kevésbé egyezett az addig megírt olasz operák főszerepeivel. A legnehezebb koloratúrszoprán szerepeket játszotta a következő Bellini operákban: Norma, Puritánok. Donizetti operáiból gyakran szerepelt a Boleyn Anna, Szerelmi Bájital és a Lammermoori Luciában. Volt olyan hét, hogy négyszer énekelte a Normát. Aki ismeri a művet, el tudja képzelni, hogy ez milyen megterhelést jelenthetett ennek a nagyszerű énekesnőnek. Leírták a korabeli kritikusok, hogy előfordult, hogy húszszor is függöny elé tapsolták a rajongók Strepponi kisasszonyt, akit akkoriban úgy tituláltak, hogy „primadonna assoluta”. A fellépéseket még kimerítőbbé tette az a körülmény, hogy folyton folyvást úton kellett lenniük Milánó, Torino, Genova, Trieszt, Velence, Róma, Nápoly, sőt Palermo között. Kiszolgáltatva az útviszonyoknak, időjárásnak, impresszáriók mohó meggazdagodási vágyának, szexuális zaklatásnak, és annak a kötelezettségnek, hogy a családot támogatni, sőt a megszületett, de eltaszított gyermekeiről, legalább is anyagilag, gondoskodni kellett. Strepponi kezdett kimerülni lelkileg is és fizikailag egyaránt.

A művész világ nem ismert kegyelmet: a fellépéseken kívül estélyeken, társasági összejöveteleken kellett megjelenni és reprezentálni. Divatosak voltak abban az időben az ún. szalonok. Ezekben az előkelő urak és hölgyek rendszeresen összejöttek, szórakoztak, kártyáztak, biliárdoztak, de meghívtak ide művészeket, zenészeket, írókat, költőket, közéleti szereplőket. Itt a költők felolvasták verseiket, kamarazenélések folytak, ismeretségek szövődtek, pletykák keltek útra... Minél híresebb személy tisztelte meg a szalont, annál nagyobb volt a megbecsülése a szalon fenntartójának. Voltak hírneves kurtizánok is, akik szalonjaikban vendégül láttak kiválóságokat a művészvilágból.

Sokszor politikai összejöveteleknek is számított egy-egy ilyen parti. Különösen Itáliában az önálló és egyesített országot, mint kivívandó célt elérni igyekvő művészet- pártoló hazafiak kedvelték ezeket a társasági összejöveteleket.

Strepponi kisasszonynak különösen nagy sikerei voltak ezeken a szalon estélyeken. Itt is, mint a színpadon el tudta kápráztatni a hallgatóságát éneklésével, bájával, de műveltségével is. Több nyelven beszélt, nagyon olvasott volt. Szerette a klasszikusokat, és fűtötte a patriotizmusa is. Izzik vérig olasz volt, és gyűlölte a Habsburg elnyomókat.

Harmincas éveinek közepe táján hangja már veszített fényéből, erejéből. Mindezek ellenére, ha neve szerepel a plakáton, akkor biztos volt a siker, és telt házat vonzott. Igyekeztek a szerzők megnyerni a művésznőt újabb operáik főszerepének eljátszására.

Verdi és Strepponi 1853-ban (programguru.hu)

Giuseppe Verdi ekkor még ismeretlen volt az opera világában. Első operáját, az Obertot, nem fogadta különös lelkesedéssel a közönség, de a Milánói Scala igazgatója felismerte, hogy a fiatal muzsikusz nagy jövő előtt áll, és szerződést kötött vele újabb művek megírására. Mialatt az Oberto próbái folytak, Verdi megismerkedett a finom lelkű és világlátott Strepponival, de majd két éven át nem is találkoztak ismét. Ezalatt Verdi családi életében borzalmas tragédia történt: egy éven belül meghalt két gyermeke és szeretett felesége. Ilyen lelki állapotban kellett vígoperát komponálnia szerződése szerint. A Pütkösdi Királyság bukás volt. Verdi depresszióba süllyedt. Ám ekkor kezébe került egy gyönyörűen megírt librettó bibliai témából. Azonosítani tudta a rabszolgaságban tartott zsidók sorsát saját hazája elnyomásával. A próbák során megint találkozott Verdi Strepponival. Sőt, Strepponi elvállalta Abigél nagyon igényes szerepét a Nabuccóban. Verdi számára ez nagy megtiszteltetés volt, és záloga a sikernek. A két kiváló muzsikusz és patrióta nagyon egymásra talált. Verdi még nem volt otthon a művészvilágban, nem ismerte

az intrikákat, a kulisszatitkokat. Strepponi bevezette őt magasabb társaságba. Bár már a művésznő hangja nem csillogott a régi fényében a nem takarékos bánásmód miatt, Nabucco frenetikus sikert aratott. Az előadások nemzeti tüntetésbe csaptak át. A híres kórus, „Szállj gondolat arany szárnyon” megrengette a kétfejű Habsburg sast. Az első néhány előadás után másnak kellett átvenni a női főszerepet. De mint társ, a két művész testileg-lelkileg bensőséges viszonyt alakított ki. Strepponi diktálta az összeget, melyet Verdi kikötött tiszteletdíjként.

A következő operát, a Lombardokat Verdi már Strepponinak dedikálta. Ennek sikere nem érte el a Nabuccót. Strepponi keresett Verdi számára alkalmas irodalmi műveket megzenésítés céljából. Fordított számára francia és spanyol regényeket, drámákat, és összehozta híres költőkkel, akik szöveggönyvet írtak Verdi számára. Így került sor Victor Hugo Ernani-jára, Schiller Ármány és Szerelmé alapján készült Luisa Miller-jére, valamint Shakespeare Macbeth-jére.

Közben többször jártak Párizsban, és egy idő után már nem titkolták viszonyukat, és a párizsi szalonokban elismert és elfogadott pár lettek. Strepponi szerette volna, ha törvényesen is Verdi feleségül vette volna. Ebben anyagi megfontolások is szerepet játszottak. Ugyanis Strepponi öccse a Padovai Egyetem orvosi fakultására járt, és a taníttatását Strepponi fedezte. Továbbá rendszeresen kellett pénzt küldeni Firenzébe, ahol Strepponi törvénytelen fia nevelkedett. Időközben Strepponi végkép búcsút vette a színpadtól. Rövid, de fényes pályája volt, mint opera primadonnának. Most már nem akart más lenni, mint hű társ, felesége egy rendkívüli zseninek, akit minden tekintetben támogat.

Verdi sikereinek teljében volt. Velencében bemutatták a Rigolettót 1851-ben Victor Hugo „A király mulat” című drámája alapján. Majd hatalmas sikerrel Rómában a Trubadúrt. Ennek történetét Strepponi fordította le Verdinek spanyolból. Ez volt az az időszak Verdi művészi pályáján, amikor a témaválasztás a hazafias vonalról a személyes tragédiák felé tolódott. A társadalomból kitalált embereket ábrázolta drámai erővel. Ilyen volt a púpos Rigoletto, a cigányasszony, aki tévedésből saját fiát küldte a máglyára, és a prostituált, azaz a Traviata. Ez a fiatalabb Dumas Kaméliás hölgy című regény, majd színdarab alapján készült. Ez az egyetlen Verdi opera, melynek cselekménye saját korában játszódik. Strepponi saját magát látta Violetta helyzetében. Könnyelmű fiatalkori bűneiért kellett később bűnhődnie. Készült is egy festmény, melyen Strepponi hajában kamillavirág van. Ezzel is érzékeltetni akarta a hasonlóságot saját sorsa, és Valery Violetta sorsa

Giuseppina Strepponi a Traviata szerepére készül (Find A Grave)

között. A Traviata bukásnak tekinthető, de Verdi bízott benne, hogy a közönség később majd a szívébe zárja a művet.

Időközben Verdi világhírű, elismert, ünnepezt és vagyonos ember lett. A magánélet gondjait Strepponi igyekezett levenni Verdi válláról. A saját birtok berendezését, építési munkálatait, a levelezéseket átvállalta.

Elkészült a Simon Boccanegra, majd az Álarcosbál. Ez a mű különösen szívügye volt Verdinek. Ez III. Gusztáv svéd király elleni merényletet állítja színpadra, de a cenzúra csak úgy engedélyezte, ha a cselekmény helyszínét és a szereplők neveit megváltoztatják.

Két éven át Párizsban élt Verdi és élettársa. Itt Strepponi énekiskolát tartott fenn. Majd végre elkészült a saját házuk Sant' Agatában, és beköltözhetek 1859-ben. Verdi ekkor valóban úgy érezte, hogy Peppino, ahogy Strepponit becézte, megértő, intelligens társ, aki igyekszik mindenben kedvében járni, elviseli rossz hangulatait. Strepponi magát háttérbe szorította, és mindent a zseni szolgálatába állított.

Verdi és Strepponi 1859-ben (Classic FM)

Végre, 1859-ben, minden feltűnést mellőzve, egy kis kápolnában házasságot kötöttek. Az esküvői tanúk a helybeli harangozó és a kocsis volt. Verdi ekkor 46, felesége 43 éves volt. Felmerül az a rosszmájú inszINUÁCIÓ, hogy azért vártak eddig, mert ekkor vált nagykorúvá Peppino törvénytelen gyereke, aki Firenzében nevelkedett, és az anyja csak nagyritkán, és feltűnés nélkül látogatta csak. A többi gyermekéről még ennyire sem gondoskodott. Az anyai érzés hiánya sok lelkiismeret furdalást okozott neki. De ő Verdit akarta szolgálni, és más érzést visszaszorított magában.

A következő években kétszer is elutaztak Szentpétervárra, ahol fergeteges sikerrel mutatták be A végzet hatalmát. Majd a Párizsi Operaház számára elkészült Schiller nyomán egyik legnagyobb szabású műve, a Don Carlos. Ez Párizsban nem aratott akkora sikert, mint amit megérdemelt volna.

Az évek múlásával Giuseppina (Strepponi) Verdire gyakorolt hatalmas hatása csökkent. Többször támadt vitájuk, sőt veszekedések és morózus hangulat is felütötte a fejét. Ekkoriban meghalt Giuseppina 25 éves fia. Giuseppina nem írt a naplójában anyai fájdalomról. Sőt, a másik három elhagyott gyermekéről sem tesz említést. Tudta, hogy ezekkel a kérdésekkel nem terhelhette Verdit. Ez együttélésüknek feltétele volt. Ez idő tájt Verdi adoptálta egy unokahúgát, Maria Verdi néven, aki az egyetlen törvényes örököse lett.

Giuseppina Strepponi (CMUSE)

A zeneszerző és felesége közti házastársi viszony egyre feszültebb lett. Guiseppina külsőleg is változott. A korábbi darázsderék a múlté lett, meghízott, sokat betegeskedett, gyakran volt depressziós.

A zeneszerző soha nem tapasztalt sikereket aratott újabb műveivel, és a korábbi művei is a különböző dalszínházaknak állandó repertoár darabjaivá váltak. Elkészült a Requiem. Ennek ötlete Verdi által igen nagyra becsült Rossini halála alkalmával merült fel. Verdi szerette volna, ha a Requiem minden tételét más-más itáliai zeneszerző komponálja. Ő magára vállalta a Libera me tételt. A felkért többi zeneszerző azonban nem tekintette szívügyének Verdi szép kezdeményezését. Így hát Verdi maga készítette el a Requiem többi tételét is az utókor nagy gyönyörűségére. Az alkalmat Verdi költő barátja, Manzoni halála adta. Meg kell említeni, hogy Verdi életébe egy újabb szerelem lépett: Teresa Stolz, egy cseh származású énekesnő. Ő énekelte a Requiem szoprán szólamát. Majd a legnagyobb

Teresa Stolz Aidaként (1852, Párma)

anyagi hasznot hozó, és a legnagyobb kiállítást igénylő, rendkívüli sikerű művét, az Aidát, Verdi Stolz kisasszonynak ajánlotta. A kiváló énekesnő meghódította a közönséget is és Verdit is. Verdi már nem feleségével osztotta meg művészi elképzeléseit, hanem Stolz kisasszonnyal, és a mostanában feltűnt fiatal mesterrel, Arrigo Boitóval, az Otello és a Falstaff szövegírójával.

Giuseppina Strepponi 1859-ben (98.7WFMT)

Egy levelében Guiseppina azt írja, hogy mikor valaki eljut egy bizonyos korhoz, már csak emlékeiből él, az érzelmek, barátságok nem maradnak érintetlenül, és nem elég szerencsés ahhoz, hogy bárkiben és bármiben is bízzék. Már rengeteg csalódáson kellett keresztül mennie, és a korábbi buzgó vallásos hite is megrendült. Az a vigasza csupán, hogy aki Verdire emlékezni fog, az órála sem feledkezhet meg.

Ezzel a csalódott hanggal szemben Verdi élvezte a második tavaszát. Odáig merészkedett, hogy nem törődve Giuseppina érzékenységgel, és mások véleményével, Stoltzot meghívta a Sant' Agatára lakni. Sőt, öngyilkossággal fenyegetőzött, ha elutasítást kapna. Még az újabb házasság gondolata is felmerült benne, de ez Guiseppina életében nem valósulhatott meg. A feleségétől való különélés óriási botrányt okozott volna.

Verdi tele volt tervekkel, energiával. Boito közreműködésével komponálta a csodálatos életművet megkoronázó Otellót. A magát mindig megújítani képes idős mestert hatalmas ovációval ünnepelték az Otello bemutatóján Milánóban. A Verdi házaspár lakosztálya előtt a tömeg éljenezte a mestert, és követelte, hogy láthassák. A zenekar eljátszotta a Traviata III. felvonás előjátékát, és az egész tömeg a híres Nabucco kórust énekelte. Giuseppina csak a függöny mögül figyelte az eseményeket. Tudta, hogy már régóta nincs Verdire befolyása, sőt Verdit irritálja a

jelenléte, noha ő minduntalan bizonygatta, hogy mennyire szereti őt, és hatalmas személyiségnek tartja, de bölcsen háttérbe vonul, mert „ahol egy géniusz él körülöttünk, ott a halandóknak áldozatot kell hozni”. Giuseppina sajnálkozással vegyes nosztalgiával gondolt vissza fiatalkori sikereire a színpadon, a szalonokban, a pohárköszöntőkre, a szerelmi kapcsolatokra.

1893-ban, 80 éves korában Verdi befejezte utolsó remekművét, egy vígoperát, a Falstaffot. Giuseppina elment az egyik próbára, és nagyon találóan írta a műről, hogy egy új zsáner született, egy új művészet, zene és költészet, majd meglátjuk, hogy fogadja a közönség és a hozzáértők.

Giuseppina Strepponi portréja (Pinterest)

1897-ben, 82 éves korában Giuseppina Strepponi Verdi elhunyt. Ötvenhárom évet éltek együtt. Az aggastyán Verdit mélyen megrázta Giuseppina halála. Az utolsó évtizedek házastársi veszekedései, gyűlölségei, majd mellőzése ellenére nagy hálával tartozott és érzett az eltávozott iránt, aki egész életét Verdi szolgálatába tudta állítani anyai érzéseit is félretéve.

Osztottak a sikerekben, de Strepponi volt az is, akit Velencei közönség kifütyült a Traviatában, de ő volt egy személyben a titkárnő, piszkozatok lemásolója, az üzlet-asszony, és egy időszakban az inspiráló, míg Verdi volt a szikla és a horgony. Bár idős korára Giuseppina nem tudott Verdivel együtt olyan magaslatokra szárnyalni, mint a mester.

Guisseppina-Streppoli Verdi végrendeletében leszögezte, hogy szegényen jött a világra, és szeretné, ha minden pompa nélkül temetnék el, és Teresa Stolzra hagyományozott egy gyémántokkal kirakott karperecet.

*

Forrásmunka: Gaia Servadio: The Real Traviata, Hodder and Stoughton publisher London 1994

A szerzőről

Dr. Köves Péter ny. főorvos és elkötelezett zenebarát. akinek már közel 30 kulturális vonatkozású írása jelent meg a „Lege Artis Medicinae” c. folyóiratban.